

En dansk Rejsende i Asien.

Af

V. Petersen.

Den danske Rejsende Arthur Bollerup Sørensen fødes den 8de December 1880 i Singapore som Søn af Skibskaptajn Sørensen. Han tilbragte dog kun de allerførste Aar af sit Liv i Singapore, idet han som lille Dreng blev sendt til Danmark for at gaa i Skole dær. Han gik i Skole i Sæby, og efter at have taget Præliminæreksamen blev han ansat i Det Store Nordiske Telegraf-Selskab, først i England og Rusland og derpaa, i 1901, i Østasien, hvor han tilbragte saa godt som hele Resten af sit Liv, indtil 1931. Han døde i Lyngby den 5te Maj 1932.

Allerede som ganske ung viste han en afgjort Lyst til at rejse, og lige fra Begyndelsen af sit Ophold i Kina foretog han i de fleste af sine aarlige Ferier Rejser omkring i Landet og lagde saaledes Grunden til sit store og sjældent indgaaende Kendskab til Kinas Land og Folk.

Sørensen foretog sin første større Rejse i Kina i Forsommeren 1909. I det Aar skulde han til Danmark paa Ferie, og i Stedet for at rejse hjem paa sædvanlig Maade, med Damper via Suez eller med Tog via Sibirien, lagde han Vejen over Gobi Ørkenen og spaserede paa sin Fod fra Peking gennem Ørkenen, over Mongolernes hellige Stad Urga, til Kiachta (Maimaich'êng), som ligger paa Grænsen mellem Mongoliet og Sibirien. Fra Kiachta tog han i Trojka til Verkhne Udinsk i Sibirien, og derfra videre til Europa med den transsibiriske Bane. Turen fra Peking til Verkhne Udinsk tog ham omtrent to Maaneder. Hans eneste Ledsager paa Vejen gennem Ørkenen var en Mongol, af hvem han havde lejet den tohjulede Kærre trukket af en Kamel, paa hvilken hans Bagage blev befordret til den sibiriske Grænse.

I 1915 foretog Sørensen en Rejse i Asien, som var meget længere

end den nys beskrevne. Det var hans Agt, i Løbet af en ni Maaneders Ferie, at prøve paa at komme ind i Tibet og naa saa langt frem mod Lhasa som muligt.

Udgangspunktet for hans Ekspedition var atter Peking, hvorfra han i Slutningen af April rejste med Banen til Taiyüanfu i Shansi, og herfra videre til Fods eller ridende paa Mulæsler over Sianfu i

Arthur Ballerup Sørensen.

Shensi til Lanchoufu i Kansu, hvortil han ankom midt i Juni. Her udrustede han en lille Ekspedition, som han vilde komplettere længere vestpaa, i Hsiningfu og Tankar, idet det var hans Plan at gaa fra Tankar til Koko Nor og derfra mod Syd ind i Tibet. Han tog først til Hochou og Hsünhua, Muhamedanernes Hovedkvarter i Kansu, og besøgte det berømte Labrang Kloster. Her blev han modtaget med alt andet end Venlighed af Lamaerne, som paa det Tidspunkt var i en ret ophidset Tilstand paa Grund af politisk Uro i

Provinsen. Trods det, at Autoriteterne havde givet ham en Eskorte med, pryglede Lamaerne hans Tolk og kastede Sten efter Sørensen, og efter at det var lykkedes ham og hans Folk at slippe bort, stillede store Flokke af Lamaer sig op udenfor den Kro, hvor han boede, og stød i Timevis og raable Skældsord ind til ham og vrængede Ansigter ad ham.

Fra Labrang fortsatte han Rejsen, over Payenjungko, til Hsiningfu, hvor det hurtigt blev ham klart, at det, paa Grund af ret alvorlige Grænsestridigheder mellem Kinesere og Tibetanere, vilde være ham umuligt paa denne Tur at trænge ind i Tibet, bl. a. fordi disse Stridigheder var Aarsag til, at han ingen Transportdyr kunde leje i Hsiningfu.

Han lagde derfor resolut sine Planer om og besluttede nu at gaa fra Koko Nor mod Nord, over Bjærgene, den mægtige Nanshan Kæde, ad lidet befærdede Veje, til Kanchou (i den nordvestlige Del af Kansu) og derfra gennem Turkestans Ørkener, ad den gamle centralasiatiske Karavanevej over Suchou, Ansichou, Tunhuang til Hami, og videre ad Vejen, der løber Nord for T'ien-shan Kæden, den saakaldte Pei Lu, til Urumchi, Tarbagatai (Chuguchak) og Semi-palatinsk i Sydsibirien. Denne Tur gennemførte han og naaede Semi-palatinsk i Oktober Maaned. Herfra tog han med en Sidebane, som ved Novo Sibirsk støder til den transsibiriske Bane, og med denne fortsatte han, ligesom i 1909, Rejsen til Europa.

Sørensens tredje og største Rejse i Asiens Indre fandt Sted i 1921—22, og denne Rejse var meget omhyggeligt og meget grundigt forberedt, bl. a. paa Grundlag af de Erfaringer, han havde høstet paa sin Tur til Koko Nor og Turkestan i 1915.

Det var hans Hensigt at naa Lhasa ad Veje, som meget faa eller maaske ingen Europæere tidligere havde benyttet, og hans Plan gik ud paa at komme ind i Tibet fra Øst, fra den kinesiske Provins Ssuch'uan, fra Byen Sungpanting i den nordvestlige Del af Provinsen, med en af de Handelskaravaner, som en Gang om Aaret sendes fra denne By til de mest utilgængelige Distrikter i det østlige Tibet.

Store Nordiske havde liberalt givet ham saa megen Ferie, som han behøvede for at fuldende Turen.

Han forlod Shanghai i April 1921 og gik med Floddamper op ad Yangtzukiang til Hank'ou. Fra Hank'ou rejste han med Bane til Chêngchou i Honan og derfra med en Sidebane til den lille By Kuanyintang i samme Provins. Denne lille By var i 1921 det vestligste Punkt, nævnte Sidebane havde naaet.

Fra Kuanyintang rejste Sørensen og hans Folk ridende paa Muldyr til Sianfu i Shensi. Paa Grund af de urolige Forhold i Honan

og Shensi blev han af Autoriteterne holdt tilbage fire Dage paa Vejen, nemlig i Byen Tungkuan, paa Grænsen mellem de tre Provinser Honan, Shensi og Shansi, hvor der er et vigtigt Færgested over den Gule Flod.

I Sianfu gjorde man ogsaa Vanskeligheder og vilde ikke tillade ham at følge den Rute, han oprindeligt havde tænkt sig at tage for at komme ind i Ssuch'uan. Det lykkedes ham dog at overvinde disse Vanskeligheder og at faa lejet Kulier til at bære hans Bagage over Ch'inling Bjærgene, den østligste Udløber af K'unlun Kæderne; men han maatte vælge en anden Rute og naaede Hanchungfu i det sydlige Shensi ad Veje, som er meget lidt benyttet, og som vistnok ikke er beskrevet af nogen europæisk Rejsende.

Fra Hanchungfu gik det, stadig med Bærekulier, til Byen Kuangyüan i den nordlige Del af Ssuch'uan. Ogsaa her gjorde Autoriteterne Vanskeligheder, idet de nægtede Sørensen Tilladelse til at fortsætte ad den Rute, han havde planlagt. Men her fik han sin Vilje sat igennem, dog mod at udstede et Dokument, hvori der stod, at han rejste paa eget Ansvar og imod Autoriteternes bestemte Ønske.

Ad denne Rute, ad lidet kendte Bjærgstier, som aldrig før er bleven fulgt af nogen europæisk Rejsende, naaede han Byen Lunganfu den 30te Juni, og gik derfra i seks Dagsmarcher til Sungpanting, hvis Beliggenhed, ifølge Sørensens Observationer, er $32^{\circ} 37' 18''$ Ø.

(Alle Stedangivelser i det følgende er ogsaa efter Sørensens egne Observationer).

I Sungpanting viste det sig desværre, at der ingen Handelskaravaner vilde blive udsendt, fordi forrige Aars Karavaner endnu ikke var returneret.

Dette var en stor Skuffelse for Sørensen, og, hvor nødigt han end vilde, var han nu tvungen til at opgive sin oprindelige Plan og i Stedet for forsøge at gaa tværs over det nordøstlige Tibet fra Sungpanting til Labrang (det store tibetanske Kloster i Kansu) for paa denne Maade at naa Hsiningfu og der se at faa udrustet en Karavane for med denne at prøve paa at naa Lhasa nordfra.

Landet mellem Sungpanting og Labrang er beboet af saa godt som uafhængige tibetanske Stammer, som altid ligger i Strid med deres Naboer, og Sørensens nye Plan mødte derfor den mest bestemte Modstand hos de kinesiske Autoriteter. Efter en halv Snes Dages bevægede Forhandlinger fik Sørensen dog sin Vilje mod at underskrive et lignende Dokument, som det han havde underskrevet i Kuangyüan og mod at give Afkald paa Pas og Eskorte. Med lejede Heste og Yaks til at bære hans Bagage naaede han i Løbet af tre

Uger Labrang efter at være rejst igennem Egne, som vistnok aldrig før havde været besøgt af nogen hvid Mand.

Fra Labrang, hvor Sørensen denne Gang fik en yderst venlig Modtagelse, gik Ekspeditionen videre gennem vildt og meget lidt kendt Nomadeland til Kueitêting i Kansu og derfra til Hsiningfu, som han naaede ti Dage efter Afrejsen fra Labrang.

I Hsiningfu gjorde han de første Forberedelser til Fremstødet mod Lhasa, i Tankar, hvor han bl. a. købte Heste og Yaks, lagde han sidste Haand paa Værket, og i August 1921 var alt klart til Afgang til Lhasa.

Vejen gik Syd om Koko Nor, tværs over Syd Koko Nor Bjærgene, langs Søen Tsa Cha Nor (Dabassu Nor), Øst om Syrche Nor til Luchang Êrh Ti i Tsaidam ($35^{\circ} 59' 40''$ N. — $97^{\circ} 50' 02''$ Ø.) og derfra tre Dagsrejser videre til Baron i Tsaidam, hvor han ombyttede sine Yaks med Kameler og hvervede nogle flere Kulier til Hjælp paa Rejsen over det ubeboede tibetanske Plateau.

Fra Baron gik han et Par Dage mod Vest, og den 28de Oktober fandt Overgangen over Burkhan Buddha Sted.

En Dagsrejse Vest for Baron lod han alle menneskelige Boliger bag sig, og ikke førend et Par Dagsrejser Nord for Tangla Kæden, den 4de December, traf Ekspeditionen atter Mennesker.

Efter at være gaaet over Shuga Bjærgene samt Koko Shili og Dungebure Kæderne naaede Sørensen i Begyndelsen af December Dre Chu (Tibetanernes Navn for Yangtzûkiangs øvre Løb) paa $33^{\circ} 54' 03''$ N. og $92^{\circ} 33' 51''$ Ø.

Den 10de December gik han over Tangla Kæden, hvor han naaede sit højeste Punkt paa Turen, nemlig 17,211 Fod over Havet.

Efter Overgangen over Tangla Kæden gik han mod Syd, indtil han den 22de December naaede den tibetanske Landsby Nagchukha, som ligger paa $31^{\circ} 29' 01''$ N. og $92^{\circ} 06' 27''$ Ø.

Autoriteterne i Nagchukha forbød ham høfligt men bestemt at fortsætte Rejsen mod Syd, førend de havde modtaget Svar fra Lhasa paa en Indberetning, de flere Dage forinden havde afsendt om Sørensen og hans Ekspedition. Den 7de Januar modtoges Svaret; Dalai Lama ønskede ikke Sørensens Besøg i Lhasa, og han fik Ordre til at vende tilbage ad samme Vej, han var kommet. Det nægtede han imidlertid og fik det ogsaa ordnet saaledes, at han i Stedet for at gaa til Nordtibet fik Lov til at gaa til Jyekundo i Østtibet.

Han afgik fra Nagchukha den 9de Januar og fulgte herfra til Jyekundo en Rute, som ikke tidligere var bleven berejst af nogen Europæer. Over Do Lam ved Pon Chu ($32^{\circ} 04' 11''$ N. — $93^{\circ} 23' 08''$ Ø.) naaede Sørensen den 9de Februar Dsa Chu (det

tibetanske Navn for Mekong Floden) paa $32^{\circ} 51' 10''$ N. og $95^{\circ} 20' 14''$ Ø. Fra Dsa Chu gik han videre til Jyekundo, som han naaede efter seksten Dagsmarcher.

Turen fra Nagechukha til Jyekundo var meget anstrængende, ikke alene paa Grund af Kulden (Kviksølvet var undertiden nede paa $\div 35^{\circ}$ C.), men ogsaa paa Grund af den umaadelige Højde (ca. 15,000 Fod) af det Land, gennem hvilket Ekspeditionen drog.

Fra Jyekundo var det Sørensens Hensigt at gaa til Tachienlu i Ssuch'uan Provinsen i Kina; men Autoriteterne nægtede ham Tilladelse til at rejse denne Vej.

Han besluttede da at gaa østpaa til Yalungkiangs øvre Løb og følge denne Flods Bugtninger gennem ukendte Egne til Kanze. Da han efter seks Dagsmarcher naaede Yalungkiangs højre Bred paa $33^{\circ} 07' 03''$ N. og $98^{\circ} 00' 48''$ Ø., viste det sig, at der var Grænsestridigheder mellem Tibetannerne og Kineserne, og at det af den Grund vilde være umuligt at fortsætte Turen mod Kanze. Der var derfor ikke andet for ham at gøre end at gaa mod Nord gennem det berygtede Golok Land til Kansu Provinsen.

Dette var et haardt Slag for Ekspeditionen; thi baade Sørensens og hans Folk var trætte og udslidte efter de mange Maaneders Vandring i de store Højder (aldrig under 14,000 Fod) og trængte i højeste Grad til Hvile i mildere Egne.

Han gik da nordpaa til det tibetanske Kloster Drüp Djü Gompa ($33^{\circ} 24' 11''$ N. — $97^{\circ} 24' 06''$ Ø.), som ligger ved Bayan Kara Kædens sydlige Fod. Efter at Ekspeditionen havde hvilet et Par Dage dær, fortsatte den Turen, overskred Bayan Kara Kæden gennem Passet Cha La Gi (16,324 Fod over Havet) og naaede Ma Chu (det tibetanske Navn for den Gule Flod) paa $34^{\circ} 53' 23''$ N. og $98^{\circ} 10' 08''$ Ø., nær ved denne Flods Kildesøer Tsaring Nor og Oring Nor.

Fra Ma Chu gik Vejen mod Nordøst over flere Bjærgkæder til Koko Nor Distriktet og videre gennem øde Landskaber, sparsomt beboet af tibetanske Nomader, til Tankar, som blev naaet den 26de April 1922. Det var fra denne By, Sørensens startede i August 1921.

I Tankar traf han den bekendte engelske Rejsende, General George Pereira, der netop skulde til at begynde en stor Rejse (som blev hans sidste) igennem Tibet fra Øst til Vest. Sørensens gav ham en Mængde Oplysninger om den Rejse, han selv lige havde fuldført, Oplysninger, som senere var Pereira til største Nytte.

Fra Tankar gik Sørensens til Hsiningfu, hvor han opløste sin Karavane. Han forlod Hsiningfu den 12te Maj og naaede — over Lanchoufu i Kansu, Sianfu i Shensi, Chêngchou i Honan og Hsüchou i Kiangsu — Shanghai den 21de Juni 1922.

Hans Rejse havde saaledes varet femten Maaneder.

Resultaterne af denne lange Rejse, som Sørensen foretog paa egen Bekostning (han fik dog fuld Gage af Store Nordiske i de femten Maaneder, han var paa Rejse), nedlagde han i syv tykke Bind kun delvis bearbejdede astronomiske Observationer, Højdemaalinger, Ruteoptagelser, Kort over hans Rute, meteorologiske Noter o. s. v. Endvidere førte han paa hele Rejsen en meget detailleret Dagbog; denne Dagbog er dog ikke renskrevet. Han tog ogsaa ca. 1400 Fotografier paa Turen og skrev bagefter en udmærket og ret indgaaende Beretning om sin Rejse; men paa Grund af meget andet Arbejde og paa Grund af Sygdom naaede han desværre heller ikke at faa denne gjort færdig, inden han døde.

Efter hans Død overgav hans Hustru ovennævnte Dokumenter til det Kongelige Geografiske Selskab i København, i hvis Arkiv de nu findes.

Da Sørensen saaledes intet har offentliggjort (ud over ganske enkelte Meddelelser til et Par Dagblade og Tidsskrifter, i Form af Interviews), er hverken han eller hans Rejser videre kendt i Danmark. Men han er godt kendt af de Mænd, der, ligesom han, har rejst og forsket i Asien.

Her skal blot nævnes den store Sven Hedins anerkendende Ord især om hans sidste Rejse, og at den ovenfor nævnte engelske Tibet-Rejsede General George Pereira (som døde i 1924) var intet mindre end en Beundrer af ham, hvilket Pereira udtrykte mangfoldige Gange baade skriftligt og mundtligt, til Sørensen selv eller til andre.

Naar han var i Stand til at gennemføre sine Planer, skyldtes dette hans usædvanlige Energi og hans Entusiasme.

I lange Tider forud for hver af de store Rejser benyttede han hele sin Fritid til at forberede sig til disse, og hans Forberedelser var saa grundige, at alt var i fuldkommen Orden, naar Øjeblikket var inde til at starte.

Han var en sjælden dygtig Leder af Ekspeditioner i Asiens saa vanskelige og farefulde Indre. Faa forstod som han at behandle og omgaas Asiater, baade Medlemmerne af hans egne Ekspeditioner og de Indfødte, som han traf paa sine Rejser. Han var altid i godt Humør, altid ligevægtig, han var beslutsom, fuld af Initiativ, var Herre over enhver Situation, hans Udholdenhed kendte tilsyneladende ingen Grænser, han skaanede aldrig sig selv og var i Besiddelse af et stort personligt Mod — han var, kort sagt, en stor Rejsende.

I det engelske Royal Geographical Society's Journal er Sørensens Navn nævnt adskillige Gange i Forbindelse med hans sidste store

Rejse i Tibet, og nu er ovenstaaende Skitse, i knappe Ord, skreven for ogsaa at gøre Danske, der har Interesse for Rejser i Asien, opmærksom paa ham; thi faa Udljndinge og vistnok ingen Dansker har foretaget større Rejser i Centralasien og traadt flere ukendte Stier dær end Arthur Bollerup Sørensen.
